

นิเวศวัฒนธรรมพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า บนเส้นทางที่ยาวไกลที่ต้อง ก้าวไป ด้วยกัน... สู่ชุมชนท่องเที่ยว เชิงนิเวศวัฒนธรรม

ธนะจักร เย็นบำรุง
สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แก่งละว้า : พื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญบนวิถีพึ่งพิงธรรมชาติของชาวบ้าน

“พื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า” เป็นพื้นที่แหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่นทั้งด้านความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับชาติ บนพื้นที่ผิวน้ำประมาณ 17,400 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตรอยต่อของอำเภอบ้านไผ่กับอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “แก่งละว้า” เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญมากต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในเขตอำเภอบ้านไผ่ และอำเภอบ้านแฮด และอำเภอใกล้เคียง

ในรอบปีชาวบ้านจะใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้หลากหลาย ทั้งการเก็บหาอาหารธรรมชาติ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ดอกบัว ไผ่บัว รากบัว ฯลฯ หรือการเก็บหาทรัพยากรเพื่อมาผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น กก ผือ ไผ่ เพื่อทอเสื่อ เก็บอ้อมมาทำฝายบ้าน หาไม้มาสร้างอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำมาหากิน ตลอดจนสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย รวมถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีพ เช่น ใช้น้ำทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์และปลูกพืชที่เหมาะสมกับระบบนิเวศของพื้นที่ เช่น การทำนาแซง ทำข้าวลอย ข้าวดอก เป็นต้น

หลังฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะปลูกผักกิมน้ำ ตามระบบนิเวศย่อยของพื้นที่ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง กุด ซึ่งมีจำนวนมากในพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า เพื่อบริโภคและขายหารายได้เสริมให้กับครอบครัว

นอกจากศักยภาพของทรัพยากรที่หลากหลายในพื้นที่ดังกล่าวแล้ว แก่งละว้ายังมีความเหมาะสมในเรื่องของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้าซึ่งมีทัศนียภาพธรรมชาติในแง่ที่งดงาม เว้นน้ำ

ที่มีสีเขียวสดใส เป็นแหล่งชมพระอาทิตย์ตกดินที่งดงาม รวมทั้งอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปลา และสัตว์น้ำต่างๆ ที่สำคัญคือ เป็นแหล่งบัวหลวงที่สวยงาม ตระการตา และสามารถนำมาแปรรูปได้หลากชนิด เช่น ใบบัวนำมาห่อข้าวเหนียวและอาหารแห้ง สายบัว ไหลบัว ที่นำมาประกอบอาหาร ดอกบัวนำมาบูชาพระ เกสรบัวนำมาทำชาสมุนไพร เป็นต้น ดังนั้นจึงมีนักท่องเที่ยวจากจังหวัดขอนแก่น และอำเภอใกล้เคียงมาท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่มหรือครอบครัว เพื่อล่องเรือชมธรรมชาติ และตกปลา เช่าเรือที่บริเวณท่าเรือหัวโนนจาน ซึ่งอยู่ที่บ้านซีกกค้อ ปัจจุบันมีเรือรับนักท่องเที่ยวไปชมธรรมชาติและตกปลาประมาณ 10-15 ลำ เป็นเรือหางยาวขนาดเล็ก 3 ที่นั่ง ในอัตราค่าเช่า 600-800 บาท ต่อเที่ยว ถือเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัวประมงในแก่งละว้าอีกทางหนึ่ง

พัฒนาแก่งละว้าเพื่อรองรับท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการวิจัยท้องถิ่น

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ **Community – Based Tourism (CBT)** เป็นที่แพร่หลายในพื้นที่ทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวและองค์ประกอบต่างๆ ที่เหมาะสำหรับการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมายอย่างมากมายทั้งนี้ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ระบุว่า **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมการกำหนดทิศทางการพัฒนาและที่สำคัญ คือ คนในชุมชนต้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ภายใต้หลักการที่สำคัญได้แก่ชุมชนเป็นเจ้าของและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ให้มีการกระจายรายได้ ตลอดจนเกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ

ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ตลอดจนเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

(<https://thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>)

ดังนั้น เครือข่ายชาวบ้านอนุรักษ์และฟื้นฟูแก่งละว้าจึงเห็นว่า การศึกษาเพื่อสืบค้นรากเหง้า วิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและ วัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะวิถีชาวนาที่เป็นรากฐานของชุมชนรอบแก่งละว้า รวมทั้งศึกษา การเปลี่ยนแปลง การปรับตัว เพื่อพัฒนาศักยภาพ ยกระดับของชุมชน และของพื้นที่แก่งละว้า ถือเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชนในพื้นที่ในการรองรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะ เป็นช่องทางที่ช่วยให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการพัฒนาและสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะ เกิดขึ้นในอนาคตอย่างเท่าทัน จึงได้ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือ RSDI ดำเนินโครงการวิจัย“การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนนิเวศวัฒนธรรมชาวนาพื้นที่ชุ่มน้ำ แก่งละว้า จังหวัดขอนแก่น”ขึ้น โดยมีพื้นที่ดำเนินการประกอบด้วย ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า 6 หมู่บ้าน ในเขต 4 ตำบล ของอำเภอบ้านไผ่ และ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น

วิจัยท้องถิ่นกับความยากและหลากหลายของการเริ่มต้นเป็นนักวิจัยท้องถิ่น

เช่นเดียวกับการวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่และประเด็นอื่นๆ การเริ่มต้นการเรียนรู้ให้ชาวบ้านติดอาวุธเพื่อเป็นนักวิจัย เป็นกระบวนการที่ไม่ง่าย แต่ซับซ้อนและเขื่องเข้ามา

แรกทีเดียว เมื่อเริ่มโครงการ นักวิจัยในหมู่บ้านเป้าหมายที่ร่วมวิจัย 7 หมู่บ้าน ส่งตัวแทนมา ร่วมโครงการจำนวน 20 กว่าคน นั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่ค่อนข้างมีอายุมาก (ประมาณ 50-65 ปี) ประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นการทำงานเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งเน้นการรณรงค์ การเคลื่อนไหวเพื่อการคัดค้านประเด็นสิ่งแวดล้อม มีประสบการณ์ด้านการงานวิชาการน้อยมาก ทำให้เมื่อ โครงการวิจัยเข้าไปประชุมทำความเข้าใจว่า กิจกรรมที่ทำของโครงการ เน้นไปทำงานวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยการเก็บข้อมูล ซึ่งทักษะที่จำเป็น คือ การพูด การซักถาม การให้ความคิดเห็น การวิเคราะห์ ข้อมูล ตลอดจนการจดบันทึก และการเขียน แม้เป็นเรื่องไม่ยาก แต่ก็ไม่ง่ายนักสำหรับชาวบ้านที่ไม่คุ้นเคย หรือมีประสบการณ์ จากเงื่อนไขดังกล่าวทำให้ในช่วง 2-3 เดือนแรก มีการเข้า ออก หรือ เปลี่ยนตัวนักวิจัยพื้นที่ค่อนข้างบ่อยมาก จนกระทั่งผ่านไป เดือนที่ 4 สถานการณ์จึงดีขึ้น ทีมวิจัยเริ่มปรับตัวทำกิจกรรมวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ตามกรอบเวลาที่กำหนด ถึงแม้ว่าจะยังมีปัญหาอุปสรรคเล็ก

น้อย เช่น การสื่อสารกันระหว่างหัวหน้าทีม กับนักวิจัยท้องถิ่นแต่ละหมู่บ้านที่ไม่เคยทำงานร่วมกัน หรือการประสานงานระหว่างแกนนำวิจัยกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ เจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้าน หรือ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับพัฒนาสินค้า OTOP การท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ที่ทั้งหมดน่าจะมีส่วนร่วมในการ จัดการท่องเที่ยวชุมชนในฐานะผู้สนับสนุน โครงการก็ยังไม่สามารถทำได้มากนัก

บางครั้งจึงต้องอาศัยทีมพี่เลี้ยงเข้าไปหนุนเสริม ในจังหวะเวลาและบทบาทที่เหมาะสม ไม่ แทรกแซงซึ่งนำจนนักวิจัยท้องถิ่นทำอะไรไม่ได้ หรือนิ่งเฉยจนงานเฉื่อยช้า ยอมรับว่าความกลมกลืน ของการสนับสนุนระหว่างทีมวิจัยท้องถิ่นและทีมพี่เลี้ยง เป็นปัจจัยต้นๆ ที่จะขับเคลื่อนงานวิจัยท้องถิ่นให้ดำเนินไปได้ด้วยดีตลอดระยะเวลาโครงการ

บ่อยครั้ง กิจกรรมต่างๆ ที่มอบหมายกันไปหยุดนิ่ง เพราะนักวิจัยท้องถิ่นพบปัญหาความ ขัดแย้งกันในหมู่บ้าน ทีมพี่เลี้ยงต้องช่วยประสานเท่าที่ทำได้ ถ้าความขัดแย้งนั้นบานปลายเหลือวิสัย ที่คนนอกจะไปเจรจาบรรเทา ก็ต้องเลือกคนกลุ่มอื่นที่พร้อมจะร่วมมือกับโครงการเข้ามาแทน

กรณี หมู่บ้านหลักของการท่องเที่ยวของโครงการ เกิดความขัดแย้งของชาวบ้านไม่ยอมให้ทีม วิจัยเข้าไปจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทีมพี่เลี้ยงและนักวิจัยชุมชน ต้องตัดสินใจหาสถานที่ ต้อนรับนักท่องเที่ยวนอกหมู่บ้านแทน เป็นตัวอย่างของสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเตรียมการจัดการท่องเที่ยว สาธิต ที่ทีมวิจัยไม่ได้คาดคิดมาก่อน แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ไขสถานการณ์และก้าวต่อ ไป

แก่งละว้า: ต้นทุนท่องเที่ยวมาก แต่การจัดการยาก

ตลอด 1 ปี ของการวิจัยท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ชุมชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ แก่งละว้า มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลายประการ เช่น มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญ คือ แก่งละว้า ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่มีทิวทัศน์ที่งดงาม และอุดมด้วยทรัพยากร ว่าจะเป็นปลา สัตว์น้ำ ดอกบัว นอกจากนั้นพื้นที่ชุมชนยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย และทรงคุณค่าของจังหวัดขอนแก่น เช่น วัดพระเจ้าใหญ่ฝือบั้ง ที่มีพระพุทธรูปสมัยทวาราวดีที่เป็นถือนับถืออย่างกว้างขวางของชาวอำเภอบ้านไผ่ และชาวขอนแก่น หอศิลปวัฒนธรรมวัดมงคลหลวง ตำบลเมืองเพีย อำเภอบ้านไผ่ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้การตั้งถิ่นฐานของชาวขอนแก่น แหล่งหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น ผ้าไหมลายดั้งเดิม ผลิตภัณฑ์ใบอบ เครื่องจักสาน แหล่งรวมอาหารท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง

แต่การศึกษาก็พบว่าปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ชุมชนรอบแก่งละว้า แม้จะมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอยู่บ้าง เช่น การให้เช่าเรือเพื่อตกปลาในแก่งละว้า หรือ การรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้า OTOP การทำโฮมสเตย์ และต้อนรับกลุ่มคนที่เข้ามาศึกษาดูงานนิเวศ วัฒนธรรมแก่งละว้าอยู่บ้าง แต่ก็ยังขาดประสบการณ์ และแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกทั้งพื้นที่แก่งละว้ากว้างขวาง การประสานงานระหว่างชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากแก่งค่อนข้างยาก

อย่างไรก็ตามนักวิจัยโครงการได้สรุปวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว และได้จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน เพื่อทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยว ภายใต้การประสานงานระหว่างผู้นำในหมู่บ้านเป้าหมาย เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2562 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 30 คน ซึ่งนักวิจัยชุมชนได้รับบทเรียนที่สำคัญ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับองค์กรเรือพายอย่างชัดเจน เช่น นักวิจัยชุมชนในโครงการฯ กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น มีความรู้ ความมั่นใจในการแสวงหาข้อมูลเพื่อการวิจัยมากขึ้น รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น ส่งผลให้นักวิจัยมีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ พื้นฟูสิ่งที่จะเป็นประโยชน์กับการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับกลุ่ม/เครือข่าย คือ การประสานงานเริ่มมีระบบมากขึ้น มีการสื่อสารกันมากขึ้น รวมทั้งมีแนวคิดเชิงอนุรักษ์มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าชาวบ้านทุกหมู่บ้านมีการตื่นตัวในการจัดเตรียมสถานที่ บริการด้านต่างๆ และผลิตภัณฑ์ต้อนรับนักท่องเที่ยว และชาวบ้านในชุมชนเห็นประโยชน์ของการใช้ข้อมูลการวิจัยเพื่อการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำเรื่องเล่า (Story Telling) สถานที่สำคัญ และจุดเด่นที่จะแสดงให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ และชาวบ้านทุกช่วงวัยมีส่วนในการท่องเที่ยวชุมชน

จนอาจสรุปได้ว่า การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนวิถีนิเวศวัฒนธรรมชาวนาแกงละว้า เป็นต้นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในประเด็นอื่นๆ รวมทั้งเข้าใจความเชื่อมโยงการพัฒนาชุมชนมิติต่างๆ ในชุมชนทั้งการบริหารจัดการ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบนิเวศชุมชน

ท่องเที่ยวโดยชุมชนบนนิเวศวัฒนธรรมแกงละว้า...ข้อเสนอเพื่อการก้าวต่อ

งานวิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ เช่น ควรเสริมสร้างให้นักวิจัยมีความสามารถในการเก็บข้อมูล ดำเนินการประชุมกลุ่มสนทนา การบันทึกข้อมูล และเขียนรายงานให้มากยิ่งขึ้นสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ในพื้นที่เข้ามาช่วยกิจกรรมการวิจัยมากขึ้น อีกทั้งควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเด่นของชุมชนให้สามารถรองรับท่องเที่ยวได้ทั้งด้านสถานที่ กิจกรรมท่องเที่ยว วิทยากร มัคคุเทศก์บรรยาย และผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดทำสื่อที่เหมาะสมเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่างๆ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ (เฟซบุ๊ก/ไลน์/เว็บเพจ)

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่แกงละว้า ควรเน้นโปรแกรม แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวด้านวิถีชาวนาและเกษตรในชุมชน 2) การล่องเรือเพื่อเที่ยวชมธรรมชาติ สัตว์น้ำ ดอกบัวแดง และตกปลา ในแกงละว้า 3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 4) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและซื้อสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน ทั้งนี้ควรยกระดับผู้เข้ามาท่องเที่ยวชุมชน จากเดิมส่วนใหญ่เป็นผู้ศึกษาดูงานมาสู่ “นักท่องเที่ยว” เพื่อความรู้และความบันเทิงด้วย

ตลอดกว่า 1 ปี ที่ผ่านมา สิ่งที่ชุมชนรอบแกงละว้าได้รับการวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกเหนือจากบทเรียนและประสบการณ์ที่ก้าวผ่านมาด้วยความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่หากยังต้องการเวลาและสะสมประสบการณ์การพัฒนาเพื่อก้าวเดินต่อไป บนเส้นทางที่ยังอยู่ยาวไกล กว่าจะไปถึงจุดฝัน...

จุดนั้น คือ...“ชุมชนท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรมแกงละว้า....”

“ผู้สูงวัย”

1. อนิจจัง ใจโง่ โสแต่กัน ชุ่มเฒ่าเก่า
ย้อนว่า ชุ่มลูกเต้า เขาย้าน พ่อแม่โต
ผิดผลโล หยั่งแหล่ว เอ็ดแนวใด กะไรค่า
ชุ่มผู้คน บ่หัวซา มองข้าหมา อยู่แกมบ้าน
ปานผู้เฒ่า บ่แม่นคน

2. อยู่มาโดน ทนเพียรเลี้ยง ลูกชายหญิง บ่ทิมปล่อย
แต่ตื่นท้อ ฝาทอย พ่อแม่คอย ป้อนข้าว ชุ่มเจ้าจิงใหญ่มา
บางกะหลังสู่ฟ้า หน้ากะมนมองดิน ย้อนถวิลนำบุตรตา คำมาดูแลเจ้า
จิงแม่นคุณคนเฒ่า ไผเด้น้อ สีเถิงคุณ พอกับแม่
ยามชแล บาดแก่เฒ่า ฝากชุ่มเจ้า ซอยเบ็งแง

3. คั่นอยากรู้ เจตเจ้าง ในเรื่องหนึ่ง ประการใด
ใช้หัวใจ ไถ่ถาม ตามควร ชวนว่า

พอให้ชุ่มคนเฒ่า ได้หายเหงา ยามล่าอ่อน
ได้สั่งสอน ลูกเต้า คนเฒ่า กะชื่นใจ
สิ่งที่เฮาสีไต่ ล้วนแต่แม่น ประสพการณ์

4. เริ่มมีมา นมนาน ผ่านกาล ได้เรียนรู้
เป็นกูรูทุกด้าน อาชีพใด ได้ไผ่เพ็ง
เป็นผู้คอย จอบจ่อง ยามขัดข้อง ได้ชวยเหลือ
ขอสังคมได้เอื้อ อย่าฟ้าวเปื้อ ผู้สูงวัย
ในหัวใจ ยังกังวล ย้านแต่คน ว่าเป็นบ้า

5. คนชรา มาขอร้อง อย่างองกัน เพียงทางผ่าน
บ่ได้หาญ หักพรวด อวดกล้า ให้หม่อมอง
ตกวัยทอง ครองวัยเฒ่า สือดเอาคั่นถึกดำ
ภูมิปัญญา รักษาไว้ ให้ผองเท่า ชั่วชีวิ้ง
โลกพวมพัง เหลวแหลก ความเจริญ เกินคาด

6. เกิดอุบาห์ ของแปลก บ่คือเค้า แต่เก่าหลัง
ธรรมชาติปลั่ง กล-กบิล ทั้งดินป่า
คนชรา ถึกป่าทึม ทำงานเลี้ยง เบ่งเจ้าของ
ไข่มุมมอง ของคนเฒ่า ใจกะเบา เคียดกะง่าย
ก่อนสิตาย ขอฝาก ลายเหลี่ยมไว้ ให้ลือก้อง พร้าแผ่นดิน

ความหมายคือ เป็นกฎธรรมชาติของคนเราทุกคนที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้...สิ่งที่เรารับรู้ในฐานะมนุษย์ที่เข้าใจได้ คือคนเรา มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งทุกคนที่เกิดมาต้องพบเหตุการณ์เหล่านี้ทุกคน มีช่วงวัยหนึ่งที่มนุษย์เราจัดเผ่าพันธุ์ตัวเองว่าเป็นสัตว์สังคม จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษก็คือการดูแลตนเองในช่วงสูงวัย คนสูงวัยนี้เองที่เริ่มเป็นปัญหาสังคมในยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆรวมทั้งวงการแพทย์ ทำให้อัตราการรอดชีวิตของคนแต่ละช่วงวัยสูงขึ้น รวมทั้งคนสูงวัยมีก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น...มุมมองของการช่วยเหลือผู้สูงวัยถูกนำมาเป็นประเด็นทางสังคมว่า รัฐจะเข้ามาดูแลกลุ่มเหล่านี้อย่างไรถึงจะมีความเหมาะสม ด้วยเงื่อนไขและมูลเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาผู้สูง มีความเป็นมาที่หลากหลาย จากบทสรุปความต้องการของผู้สูงวัย พอจะบอกได้ว่า ผู้สูงวัยไม่อยากจะให้อื่นมองว่าเป็นภาระแก่สังคมและผู้อื่น ไม่อยากให้มองว่าเป็นคนป่วย ไร้ศักยภาพ และสุดท้ายมองผู้สูงวัยว่าเป็นไร้คุณค่า...

สรุปการเรียนรู้

การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้ดีขึ้น โดยรับรู้ข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของการทำงานที่ผ่านมา อันนำไปสู่การกำหนดแนวทาง วิธีการ เทคนิคการทำงานใหม่ ให้ดียิ่งขึ้นจนบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์

ความหมาย

กระบวนการทบทวน ตรวจสอบพฤติกรรมที่คิดปฏิบัติผ่านมาอย่างเป็นระบบว่า สิ่งที่ดำเนินการได้ผลดี ผลเสียอย่างไร มีปัจจัยภายใน ภายนอก อะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติใหม่ที่ดีและมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

ตัวอย่าง

- เกษตรกรเชิงเดี่ยวมาเป็นวนเกษตรหรือเกษตรผสมผสาน (เช่น การปลูกมันสำปะหลัง 60 ไร่ แต่ต้องกั๊ยมเงินมาลงทุนและใช้หนี้ทั้งหมด กลับลามาเป็นวนเกษตรจนสามารถสรุปบทเรียนพึ่งตนเองได้โดยปลอดหนี้ได้อย่างสิ้นเชิง)
- TOP DOWN มาสู่ BOTTOM-UP (พระนักพัฒนาได้ตั้งกลุ่มช่วยคิดค้นกิจกรรมต่างๆ และทำให้ชาวบ้านมาตลอด แต่ค้นพบว่าไม่สำเร็จและไม่ยั่งยืนจึงปรับเปลี่ยนมาให้ชาวบ้านทำเองจึงบรรลุผล)

การนำไปประยุกต์ใช้

- ศึกษาข้อมูลให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคม
- มีความกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลงให้หลุดพ้นจากความเคยชิน วิธีคิด วิธีปฏิบัติ (ไม่ยึดมั่นถือมั่น ตัวกูของกู)
- ต้องฝึกฝนตนเองในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ
- ฝึกสรุปความคิดให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ถามไถ่ไตร่ตรองตนเองทุกวัน
- มีฐานข้อมูลที่ทันสมัย
- กล้ายอมรับความล้มเหลวของตัวเองและสรุปได้ด้วยตัวเอง